

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL LİSESİ

ULUSLARARASI BAKALORYA PROGRAMI

TÜRKÇE A DERSİ

BİTİRME TEZİ

SAVAŞ VE İNSAN

Danışman öğretmen: Emine GÜLTEKİN

Öğrencinin Adı: Elif Melis TAŞKIN

IB Numarası: 001129- 0060

Sözcük Sayısı: 3432

ARAŞTIRMA SORUSU: Ayşe KULİN’in “Nefes Nefese” adlı yapıtındaki savaş izleğinin, yapıttaki figürlerin yaşamlarına ve insan ilişkilerine etkisi nasıl işlenmiştir?

ÖZ (ABSTRACT):

Uluslararası Bakalorya Programı Türkçe A Dersi kapsamında hazırlanmış olan bu uzun tezde Ayşe Kulin'in II. Dünya Savaşı dönemindeki toplumsal gerçeklikleri ele aldığı "Nefes Nefese" adlı yapıtı değerlendirilmiştir. Değerlendirilme yapılırken yapıtta beş farklı önemli figür olan Selva, Sabiha, Macit, Tarık ve David'in özellikle içinde bulundukları koşullardan etkilenmeleri odaklı kurgulandığı; yapıtta üçüncü tekil kişi anlatım biçimi kullanıldığı; anlatım konumunda genel olarak tanrısal anlatım ve kişisel anlatım tercih edildiği; anlatım tekniklerinden ise iç monolog, diyalog, leit motive ve geriye dönüşten yararlanıldığı görülmüştür. Tezin araştırma sorusunun temel aldığı konu, yazarın ele aldığı dönem gerçekliği olan II. Dünya Savaşı'nın tezin gelişme bölümünü oluşturan beş figürün yaşamlarına ve insan ilişkilerine etkisidir. Bu konu bir dönemin ve birçok milletin sosyal ve kültürel yapısını yansıttığı için önemli görülmüştür.

Tezin gelişme bölümünde beş figür üzerinden bu konu anlatım teknikleri ve alıntılar ile değerlendirilmiş, sonuç bölümünde ise araştırmanın verdiği sonuçlar ana hatlarıyla özetlenmiştir. Genel olarak savaş döneminin insan psikolojisine olan etkisi ve onların hayatında neden olduğu değişimler yukarıda adı geçen figürler üzerinden saptanmıştır. Ayrıca her figürün sahip olduğu farklı yaşam tarzı ve kişilik özellikleri nedeniyle yaşadığı değişimler, toplumu kalıplaşmış yargılarından ötürü yaşadıkları zorluklar, savaş dış gerçekliği çerçevesinde incelenmiştir.

Sözcük sayısı: 188

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ.....	4
2. SELVA.....	5
3. SABİHA.....	8
4. TARIK.....	11
5. MACİT	13
6. DAVID.....	15
7. SONUÇ.....	17
8. KAYNAKÇA.....	19

ARAŞTIRMA SORUSU: Ayşe KULİN'in “Nefes Nefese” adlı yapıtındaki savaş izleğinin, yapıttaki figürlerin yaşamlarına ve insan ilişkilerine etkisi nasıl işlenmiştir?

1. GİRİŞ:

İnsan, doğadaki diğer canlılar gibi belirli ve kararlı bir düzende yaşamak ister. Bu istek de insanın çağlar boyunca yaşadıkları ortamı değiştirip düzenleme ihtiyacı duymasını sağlamıştır. Sözü edilen değiştirip düzenleme ise farklı özellikte insanların farklı toplumlar ve dolayısıyla farklı sosyal-siyasal ve kültürel özellikler kazanmasına neden olmuştur. Bu özellikler olumlu olmazsa bu topluma ait insanların olumlu duygu durumları ve insan ilişkileri içinde yaşaması zorlaşır. Bu zorluğu oluşturan temel sebeplerden biri ise insanlık tarihi boyunca savaş olmuştur. Savaş yüzünden birçok insanın ve toplumun huzurlu yaşam adına kurdukları düzen bozulmuş, bir başka toplumu oluşturan insanlar kendi huzurlu düzenlerini bozmak pahasına başka toplumlarla savaşa girmiş ve onların da yaşamlarını etkilemiş; ailelerinin dağılmasına, en yakınlarını kaybetmelerine yol açmıştır.

Ayşe Kulin'in 'Nefes Nefese' adlı eserinde işlenen konu da, savaşın insanların düzenini, hayatını ve birbirleriyle olan ilişkilerini nasıl acı bir şekilde değiştirdiği üzerine kurulmuştur. Yapıtın kurgu gerçeğinden yansıyan nesnel zaman II. Dünya Savaşı dönemidir. Bu savaş 20. yüzyılda dünya çapında yapılan iki savaştan ikincisi olup dünya milletlerinin çoğunun yer aldığı, 1939'dan 1945'e kadar süren küresel bir askeri çatışmadır. Bu dönemde dünyaya hâkim olan ülkelerin bu savaşa girmesi savaşın “büyük” unvanını almasına neden olmuştur. Birleşik Krallık, Sovyetler Birliği, ABD ve Fransa, Müttefik Devletler olarak; Almanya, İtalya ve Japonya da Mihver Devletler olarak sözü edilen bu savaşa katılmıştır. Savaşın önemli katılımcıları tüm ekonomik, endüstriyel ve bilimsel güçlerini, sivil ya da askeri kaynak farklılığı gözetmeksizin bu savaş için kullanmıştır. Nükleer silahların dahi kullanıldığı tek savaş olan ve Yahudi Soykırımı

gibi kitlesel sivil ölümlerin gerçekleştirildiği II. Dünya Savaşı, insanlık tarihindeki en kanlı savaştır.

Yapıttaki birçok figür de dolaylı ya da doğrudan bu savaştan etkilenmiştir. Yapıtta sözü edilen düzen değişikliği, yani savaşın figürlerin yaşamlarını ve insan ilişkilerini nasıl etkilediği Selva, Sabiha, Macit, David, Tarık figürleri üzerinden ve kullanılan anlatım tekniklerine yer verilerek incelenecektir.

2. SELVA:

Yapıtın odak figürlerinden biri olan Selva, fiziksel olarak uzun boylu ve güzel; karakter olarak iyi niyetli, akıllı, saf, kimseyi incitmek istemeyen, yardımsever ve mücadeleci bir figür olarak yansıtılmıştır. II. Dünya Savaşı henüz yaşamını etkilememişken kendi halinde bir yaşam sürmektedir. Annesi Leman Hanım ve babası Fazıl Reşat Paşa, kızlarının zeki ve eğitilmiş olmasını istedikleri için kız kardeşi gibi onu da asri birer genç kız olarak yetiştirmişler; tüm imkânlarını bu amaçları doğrultusunda tahsilli, kişilikli, dil bilen kızlar yetiştirmek için harcamışlardır. Bütün bu çağdaş özelliklerin ve yetiştirme biçiminin yanı sıra kızlarının gelenek, görenek ve dini değerlerine de sahip çıkmalarını sağlamaya çalışmışlardır. Buna rağmen, Selva o dönemde, kızların “*iyi birer eş bulmak*” için gittiği çaylardan birinde anne-babasının bu amaç ve beklentilerine oldukça ters bir biçimde, Rafael Alfandari adındaki Yahudi bir gence âşık olmuş ve din farklılığı yüzünden ailesinin onaylamamasına rağmen onlara karşı gelmiştir. Din farklılığı babasının görüşüne göre evlilik için aşılabilir bir engeldir. Bu nedenle Fazıl Reşat Paşa’nın inatçı kişiliği, kızının bir Yahudi ile evlenmesini engellemek için birçok şey denemesine neden olmuştur. Fakat babasının intihara teşebbüs etmesi bile Selva’nın kendi bildiğini yapan kişiliğinden ötürü Rafael’den vazgeçmesine engel olamamıştır. Fazıl Reşat Paşa’nın hayal

kırıklığı ve hisleri kişisel anlatım tekniğiyle yazarın kendi bakışını ortaya koymasını sağlayarak aşağıdaki cümlede yansıtılmıştır:

“Öyle yapmıştı da ne olmuştu? ... Küçük kızı, o akıllı, zeki, şahsiyetli, sakın kızı ise rüyasında görse inanamayacağı ihanetin içine girmişti babasına karşı, üstelik ona aşıladığı bütün fikirleri kendine karşı kullanarak.” (Ayşe Kulin, 2014: 37)

Evlenme sürecinde Selva'nın ailesine bu kadar karşı çıkması ve mutlaka Rafael ile evlenmek istemesi Selva'nın dediğim dedik ve kararlı olduğunu göstermektedir. Ailesinin tepkilerine, dini farklılıkların yarattığı ciddi sorunlara ve Almanların Yahudiler ile ilgili olumsuz düşüncelerine ve planlarına rağmen Selva, ne olursa olsun evlenme konusunda çok inatçı davranır, çünkü onun için insani duygular birçok katı gelenek ve değer yargısının önünde gelmektedir. Babasının ise bu süreçte kızına dediği tek şey şu alıntıda da görülebileceği gibi: *‘Asla evlenemezsin! İzin vermiyorum!’* dur. (Ayşe Kulin, 2014: 66) Aşağıdaki alıntıda ise Fazıl Reşat Paşa'nın bu duruma karşı çıkma nedeni, kızlarına bakış açısı ve onların toplumsal yapıdaki biçilmiş rolünün ne olduğu, tanrısal anlatım biçimi kullanılarak şu şekilde yansıtılmıştır:

“Selva üzülmeye öğrenmişti ki, babasının kızlarının tahsillerine verdiği önem, onların kafalarını veya ufuklarını açmak için değil, öğrendiklerini kendi çocuklarına aktararak, Fazıl Reşat Paşa ailesine hayırlı evlatlar yetiştirmeleri içindi.” (Ayşe Kulin, 2014: 66)

Görüldüğü gibi Rafael'in Yahudi olması onların evliliğinin diğer insanlar tarafından hiç hoş görülmemesine neden olmuştur. Bu farkın yarattığı zorluk ve insanların hoşgörülü davranmaması, özellikle 1939-1945 dönemi Türkiye'sinde insanların sahip olduğu değer yargıları konusunda çok tutucu davrandığını, birbirlerinin duygu ve düşüncelerini önemsemediklerini göstermektedir. Ailelerin sahip olduğu bu ön yargı, savaş etkisiyle daha da artmıştır. Savaşın

etkisi ile içe kapanan ülke, yabancı uluslara Kurtuluş Savaşı süresince yaşadıklarının etkisi ile temkinli yaklaşmaya başlamıştır. Dönemin genç bireyleri bu ön yargıdan aşağıdaki alaycı yaklaşım gösteren diyalogda görüldüğü gibi rahatsız olsa da çoğu zaman bunu değiştirecek gücü kendilerinde bulamamaktadır:

“SABİHA: Cumhuriyet’i niye kurduk biz? Bu gibi saçma telakkilerimizden kurtulmak için kurmadık mı?

SELVA: Kuranlar da herhalde Türk kızları gayrimüslimlerle evlensinler diye kurmadılar.” (Ayşe Kulin, 2014: 30)

Babasının bağlı olduğu manevi değerlerinden vazgeçmek yerine kızımdan vazgeçmesi yüzünden, Selva İstanbul’da huzurlu bir biçimde yaşayamayacağını düşündüğü için kocasıyla birlikte Marsilya’ya taşınmıştır. Kocasını Rafael ile Marsilya’ya taşındıktan sonra ise hayatları umdukları gibi sıkıntıdan uzak gitmemiştir, hatta savaşın etkilerinden dolayı çok daha zor ve karışık olmuştur, çünkü savaş dönemi Marsilya’yı doğrudan etkilemiştir. Rafael’in Alman askerlerin hedefi olan bir Yahudi olması, elinden geldiğince gizlenmesine rağmen, çalıştığı eczanenin önünden her gün düzenli olarak işgallerin güneye yayılması nedeniyle SS’lerin kol gezmesi, Selva’nın her gece rahatsız uyumasına, ruh halinin korku ve endişeler ile bozulmasına neden olmuştur. Dolayısıyla bu göç, onların hayatını zorlaştırmıştır, çünkü Selva eşini kaybetmekten ve zar zor kurduğu düzenin bozulmasından korkmaktadır zira korkularının çok geçmeden gerçek olduğunu görecektir. Bütün bu zorluklara rağmen bir an bile kocasını ve kızını bırakmayı asla düşünmemiş, onlar için mücadele etmekten vazgeçmemiştir. Rafael’e olan aşkı ve sadakati sayesinde babasıyla çatışmasıyla başlayan zorluklar Marsilya’ya taşındıktan sonra devam etse bile Selva asla pes etmemiştir. Yapıt boyunca da eşi ve ailesi için savaşmaya devam etmiştir. Bununla beraber Selva’nın her şeye rağmen değişmeyen yardımsever, insancıl kişiliği

Marsilya’da da kendisini göstermiştir. Buna en önemli örnek, komşusunun iki Yahudi oğluna Türk vatandaşlığı isteyen çaresiz bir tanıdığı için konsolosluga giderek onun adına konuşmasıdır. Ayrıca bu çocuklara Türkçe dersleri vermiş, bir soru sorulması durumunda çocukların Türkçe karşılık vererek Yahudi kimliklerini gizlemelerini sağlamaya çalışmıştır. Günlük konuşma dilinde sıkça kullanılan Türkçe cümleleri, sayıları, ayları öğretmiş; dersi verirken de hem mutlu olmuş hem de onların hayatlarını kurtarmak için atılacak en önemli adımlardan birini atmıştır. İstanbul’a giderken bindikleri trende ise diğerlerine yiyecek yardımında bulunmuş, David gibi korkan insanların yanında durarak onların endişelerini gidermiş, diğer insanların da pasaportları ile ilgili bir aksilik çıkmasın diye dikkatli davranmıştır ayrıca fenalaşan insanlardan da yardımını hiçbir zaman esirgememiştir. Bütün bu değerlendirilenlerden yola çıkarak savaş döneminin Selva adlı figürün insan ilişkilerini olumlu yönde etkilediği ve pekiştirdiği söylenebilir.

3. SABIHA:

Sabiha, Selva’nın ablası konumundaki figürdür. Bu figür Selva’nın aksine ailesinin inanışları ve değerlerine tamamen uygun, diplomat olan Macit adlı biriyle evlenmiş ve başta kendini mutlu hissetmiştir. Babası ile arası bu nedenle kız kardeşi gibi hiçbir zaman bozulmayan Sabiha; arkadaş çevresi olan, sosyal ama biraz çıkarıcı bir figür olarak okurun karşısına çıkar. Çıkarıcı olmasının nedeni evlilik döneminden önce Macit ile yalnız buluşmasına izin olmadığı için Selva’yı da yanında alması ve Selva, Rafael ile buluşunca Macit ile yalnız kalmayı başarması olarak gösterilebilir.

Sabiha’nın Macit ile yaptığı evliliğinden, yedi yaşında, Hülya adında bir kızı vardır ve yaşamını eşi, kızı, annesi Leman Hanım ve babası Fazıl Reşat Paşa ile geçirmektedir.

Aşağıdaki alıntıda görüleceği gibi, Sabiha çok mutlu başladığı evliliğinde daha sonra eskisi kadar memnun olmamaya başlar: *“Kardeşinin İstanbul’dan ayrılmasından önce, süslenip*

püslenip kocasının kolunda katıldığı davetler ona haz verirken, artık acı vermeye başlamıştı.”

(Ayşe Kulin, 2014: 40) Yapıtın geri kalan kısmında da Sabiha; mutsuz, iç huzuru olmayan, pişman, kendini hep yalnız hisseden bir figür izlenimi verir. Bu nedenle Sabiha’da en çok iç monolog ve geriye dönüş anlatım tekniği kullanılmıştır. İç monolog tekniği ile içinde bulunduğu duygu durumu kendi ağzından okura aktarılırken, geriye dönüş tekniği ile geçmişteki huzurlu ve mutlu günleri ile içinde bulunduğu günlerin karşıtlığı okura sunulmuştur. Sabiha’nın mutsuz ve bu denli huzursuz oluşunun en önemli nedeni savaştır, kocasının diplomat olmasından ve Türkiye’nin savaşta tarafsız kalmasını sağlama çabasından ötürü geceler boyunca çalışması veya bir görüşmeden diğerine koşturuyor olması; kızı ile sağlıklı bir iletişim kuramaması; anne babasının sağlık sorunları nedeniyle onlarla fazla paylaşımda bulunamaması da bu duygu durumunu oluşturan diğer nedenlerdir. Aşağıdaki alıntıda da Sabiha’nın hayatındaki değişim tanrısal anlatım tekniği kullanılarak ve savaş izleği odağında şu şekilde gösterilmiştir:

“Sabiha mutsuzdu... Etrafındaki her şey çözülmeye, dağılmaya başlamıştı... Kocasını o kadar meşguldü ki, farkında bile değildi karısındaki değişikliğin... Arkadaşlarıyla gündüz buluşmalarını ise çeşitli bahanelerle atlattır olmuştu son zamanlarda... Sabiha hayatına hâkim olamadığının farkındaydı bir süredir... Savaş, kocasını da esir almıştı, sanki Macit bir askermiş gibi.” (Ayşe Kulin, 2014: 9)

Sabiha başlarda arkadaşı Tarık ile dertleşip içini ona dökmektedir, çünkü yalnızlık ve karamsarlık duygularını yanındayken hissetmediği tek figürdür; ancak Tarık’ın savaş yüzünden Paris’e tayini çıkınca Sabiha bu hislerini tekrar daha yoğun bir şekilde hissetmeye başlamıştır. İç huzurunun bu denli kötü olması sonucu kocası onun iyiliğini isteyerek kendi briç grubunda karşılaştığı bir doktor ile Sabiha’nın tanışmasını sağlar ve karısının psikolojik durumunun düzelmesi için bu doktor ile seanslar ayarlar. Başlarda doktorla görüşmek istemeyen Sabiha’nın

sonrasında bu doktora olan bakışı değişmiş, ona karşı bir şeyler hissetmeye başlamıştır. Macit’e doktorunun ona neler hissettirdiğini, seanslarda ruhunu okşadığını, ruhunu çırılçıplak ettiğini anlattığında Macit, karısının bu değişimine çok şaşırılmıştır hatta ondan kuşku duymaya başlamıştır. Macit’in bu durum karşısındaki düşünceleri ise tanrısal bakış açısı kullanarak aşağıdaki örnekte anlatılmıştır:

“Ama Sabiha kendi söylememiş miydi, bu adam beni çırılçıplak ediyor, ruhumu okuyor diye! ... Neden bu kuşkulara kapılmıştı fol yok yumurta yokken? Şüphelenmeyi aklından bile geçirmedeği onca yıllık karısını nereden çıkmıştı böyle aptal fantezilerle kıskanması?” (Ayşe Kulin, 2014: 291)

Macit’in şüphelerini haklı çıkarırcasına, Sabiha’nın eşine sadık kalamaması ve savaşın eşinin mesleğine olan olumsuz etkisi nedeniyle kocasından günden güne uzaklaşması, kendini sürekli yalnız ve suçlu biri gibi hissetmesine yol açmıştır. Doktoruyla yaşadığı yakınlaşması hem doktoruna hem de Sabiha’ya bir süreliğine zarar vermiştir. Özellikle Sabiha çeşitli iç çatışmalar yaşayarak yaşamını ve verdiği kararları, onlardan emin olmadığı için sorgulamaktadır. Kendi içinde yaşadığı çatışmalarından biri de bu doktorla olan yakınlığı ve kocasıyla olan ilişkisidir. Bu zor ve huzursuz olduğu dönemde yanında olan tek kişinin doktoru olduğunu hissettiği için ona karşı farklı bir bağlılık hissetmiş ve doktoru ile birlikte olmuştur. Bu durumdan her ne kadar pişman olsa da doktoruna olan hislerini kendine dahi itiraf etmekte zorlanmıştır. Aşağıdaki diyalogda da Sabiha’nın doktoru ile yaşadıklarından sonra verdiği tepki görülmektedir:

“Bana komplimanlar yapıyorsunuz, beni buraya getiriyorsunuz, müzik çalıyorlarsınız ve hepsinden beteri, biliyorsunuz ki kocası tarafından ihmal edilmiş, mutsuz bir kadını ve size zaafım var... Sonra... Sonra... Beni rezil etmek için.” (Ayşe Kulin, 2014: 225)

Onun kişiliğini oluşturan bir başka özelliği ise kız kardeşi Selva'ya olan düşkünlüğüdür. Kardeşinin evliliğine başta çok istekli ve yardımsever yaklaşmasına rağmen evlendikten ve babasıyla tartışarak evden ayrılmasından sonra Sabiha'da, Selva'ya karşı özlem ve merak duyguları artmış, hele Selva'nın savaş sırasında hamile oluşu onu çok endişelendirmiştir. Kendisini bu evliliğe olumlu yaklaştığı için ve kardeşinin İstanbul'dan savaşın ortasına taşınmasına yol açtığı için sorumlu görerek: *“O bir şeytandı, ailesinin huzurunu kendi menfaatleri uğruna bozan bir şeytan!”* (Ayşe Kulin, 2014: 40) cümlesi ile kardeşinin yaşadığı bütün olumsuzlukların kendi suçu olduğunu düşünmüştür. Dolayısıyla Sabiha yapıttan yansıyan nesnel gerçeklikten olumsuz yönde etkilenen bir figürdür. Yaşamı ve aile ilişkileri “savaş” izleği yüzünden olumsuz etkilenmiş, çevresindeki insanlarla hatta en yakınlarıyla dahi sağlıklı insan ilişkileri kurmakta zorlanmıştır. Bozulan insan ilişkilerine en belirgin örnek kızı ile olan ilişkisidir. Zamanın çoğunu evde geçirmesine rağmen kızını doğru dürüst görmeyen Sabiha, kızının bakımını ve eğitimini anne babasına bıraktığı gibi ona sevgi ve ilgi göstermekten aciz kalmıştır.

4. TARIK:

Tarık Arıca; iyi niyetli, kibar, eşitlikçi, başarılı, hırslı bir figür olarak yapıtta karşımıza çıkar. Başarısı ve hırslının sonucunda, Hariciye Vekâlet'ine çok parlak bir sınav ile girmiş ve kısa sürede Paris'e tayin olacak kadar yükselmiştir. Mesleki yaşamı olumlu bir çizgide ilerleyen Tarık'ın, çevresindeki insanlar ile ilişkilerinde bazı iniş çıkışlar görülür. Yapıtın başında Sabiha'ya âşık olan Tarık'ın aşkı o kadar güçlüdür ki, onunla vedalaştıktan sonra şöyle düşünür:

“Bir gün âşık olacaksa, evlenecekse, karısı mutlaka Sabiha'ya andırmalıydı. Kendine asla itiraf etmediği gizli duygusu, şimdi, şu ayrılık anında kapının önündeki karanlık ve küçük holde birden

büyümüş ve parlamıştı. Sabiha'nın sarışın güzelliğini, mahzun bakışlı yeşil gözlerini, nereye giderse gitsin hep yüreğinde taşıyacağını bildi, allahısmarladık derken.” (Ayşe Kulin, 2014: 50)

Savaş yüzünden Paris'e tayin olmasından hem Tarık hem de Sabiha çok etkilenmiştir. Sabiha tek dostunu kaybetmiş, Tarık da kendine dahi itiraf edemese de çok güçlü duygular hissettiği kişiden uzak bir hayat yaşamak zorunda kalmıştır. Paris'e gittiğinde en büyük korkusu geceleri uyumak için gözünü kapattığında gözünün önüne Sabiha'nın yüzünün gelmesi olmuştur. Sabiha, Tarık'ın hayatında hep diğer kadınlarda aradığı biri olup ona özlemini yapıt boyunca yaşamıştır. Örneğin, oda arkadaşının tanıştırdığı Margot isimli figür ile olan ilişkisinde Sabiha'yı hep hatırlamıştır ve ona olan hislerinin Margot ile olan ilişkisini yönlendirdiğini fark etmiştir. Görüldüğü gibi savaşın etkisi ile tayin olması onun Sabiha'dan ayrılmasına ve özlem duymasına yol açtığı gibi insan ilişkilerini etkilemiş, karşılaştığı bütün kadınlarda Sabiha'yı aramıştır.

Paris'teki yaşamında ve insan ilişkilerinde eşitlikçi ve iyi niyetli olduğu sıkça görülmektedir. Şöyle ki savaş döneminde diplomatlık yaptığı için farklı toplumlardaki insanlara yaptığı yardımları, onları savunması, Türk pasaportu vererek onların Nazi kamplarına gitmelerini engellemesi onun kişiliğinin bu özelliğini kanıtlar niteliktedir. Aşağıdaki diyalogda kendi yaşamını tehlikeye atma pahasına insanlara yardım etmeye çalışması görülmektedir:

“Alman Subay: Yahudilerle bu şartlarda seyahat etmeyi tercih ediyorsanız, siz bilirsiniz.

Tarık Arıcı: Onlar benim vatandaşlarımdır. Ya hep beraber ineriz ya da hep beraber gideriz.”

(Ayşe Kulin, 2014: 194)

Hariciye memuru görevi olan Tarık, dönemin en önemli vazifelerinden birine sahiptir ancak bu görevin bazı zorlukları vardır. Dönemin gerçekliklerinin etkisi ile oluşan bu zorluklar,

önemli vazifesi olan kişilerin özel hayatını kısıtlamaktadır. Aşağıdaki alıntıda dönem gerçekliğinin bu figürün insan ilişkilerine olan etkisi, diyalog anlatım tekniğiyle anlatılmıştır:

“TARIK: Selva, ben hariciye memuruyum. Benim vazifemden dolayı Türk tabiiyetinde olmayan biriyle istikbalim olamaz.

SELVA: Aaaa! Neden?

TARIK: Yabancılarla evlenmemiz yasaktır.” (Ayşe Kulin, 2014: 274)

Sözü edilen bu nedenden ötürü, Paris'teyken tanıştığı ve arkadaş olduğu Margot adlı figür ile yakınlaşması belirli bir seviyede kalmıştır. Bu durumda ayrıca Tarık yönünden toplumsal beklentilerin etkisi de çok büyüktür ve bu da onların ilişkisini doğrudan etkilemiştir. Bu durum aşağıdaki alıntıda diyalog anlatım tekniği kullanılarak şu şekilde anlatılmıştır:

“Bu makama gelmem kolay olmadı benim için... İstifa edemem. Yoksa onun emeğine ve hatırasına saygısızlık yapmış olurum... Sen bizleri hiç tanımıyorsun. Evlilik dışı çocuk yapmak, çocuğa adını verememek, Anadolu'da doğmuş bir erkek için ölüm gibi bir şey... Birbirimize hiçbir hayrımız olmaz.” (Ayşe Kulin, 2014: 285)

5. MACİT:

Dışişleri Bakanlığı'nda çalışan Macit adlı figür, Sabiha'nın kocasıdır. Evlilikleri başta çok uyumlu ve sevgi dolu olsa da sonraki zamanlarda diplomat olması ve çok yoğun çalışması ilişkilerini derinden etkileyecek olaylara sebep olmuştur. Evlilikleri İkinci Dünya Savaşı dönemine denk geldiği ve Türkiye Cumhuriyeti savaşa girmemek için direndiği için Macit,

sürekli sabahlara kadar kaldığı toplantılarda bulunmuş, Sabiha ise kocasının yokluğundan dolayı kısa bir süre sonra yalnızlık, mutsuzluk ve sevgisizlik içine düşmüştür.

"Karıkoca giderek uzaklaşıyorlardı birbirlerinden, aylardan beri sevişmemişler, son bir aydır da neredeyse karşılıklı iki laf edememişlerdi. Macit, işlerinin öneminden hep ertelemişti evindeki sorunlara eğilmeyi." (Ayşe Kulin, 2014: 237)

Macit'in uzun süren toplantılarının konusu da; Almanya, İngiltere, Fransa, Yunanistan gibi savaş içinde kendi çıkarlarını düşünen ülkelerin her birinin; farklı nedenler için Türkiye'yi kendi yanlarında istemeleridir. Buna karşılık Türkiye, akılcı bir politikayla kendini tarafsız göstermektedir, çünkü taraf tutarsa hepsinin Türkiye'ye zarar vereceği kesindir. İşte Macit bu uzun toplantılarında ülkenin durumu ile ilgili önemli kararları ve ülkeyi savaştan uzak tutacak çabayı vermekle uğraşmakta ve bundan ötürü ailesine yeterince zaman ayıramamaktadır. Macit'in bu gerçeklikle yüzleşmekte yaşadığı zorluklar, tanrısal anlatım tekniğiyle aşağıdaki örnekte görülmektedir:

"Gün boyu, üst üste süren toplantılarda konuştukları birer karabasana dönüyordu uykusunda. Alman orduları Ankara'ya giriyor, karısını ve kızını çekeleyerek, tüm itirazlarına, yalvarmalarına rağmen çalışma kampına giden bir trene bindiriliyorlardı." (Ayşe Kulin, 2014: 46-47)

Dönemin nesnel gerçekliği olan savaş olgusunun yıpratıcı yönünü yansıtan ve bu dönemden ötürü yaşamı ve insan ilişkileri net bir şekilde etkilenen Macit figürünün, ailesi ile konuştuğu konuların da başında savaş gelmektedir. Bu da ülkenin içinde bulunduğu durumu ne kadar önemsediyini ve bunun etkisinde ne kadar kaldığını göstermektedir. Türkiye'nin içinde

bulunduğu bu durum diplomatların kararları doğrultusunda yön bulmakta ve Macit de burada önemli bir yere sahip olduğu için tüm hayatını savaşa adanmak zorunda kalmaktadır.

Ailesine ayırabildiği zamanın çok az olduğunu Fazıl Reşat Paşa hastalanınca kızının düşüncelerinden de anlamıştır. Kızı Hülya, dedesi hastalanınca hep onunla kalmak isteyip de anne ve babası ile olmayı reddedince Macit, hayal kırıklığına uğramış ve kızının düşünceleri onu çok üzmüştür. Aşağıdaki alıntıda bu durum küçük kızın gözünden yansıtılmıştır.

"Bana hiç vakit yok. Senin gibi baba... Senin de vaktin yok. Sen hep çalışıyorsun, annem hep üzülüyor. Dedemle anneannem iyi ki geldiler evimize. Dedem ölmeyecek değil mi baba?" (Ayşe Kulin, 2014: 128)

Özetle Macit savaş izleğinden özellikle insan ilişkileri bakımından çok etkilenmiştir. İşlerinin ve zihninin savaşla yoğun olmasından dolayı en yakınları ile iletişim kuramamış, bunu fark ettiğinde ise elinden yine bir şey gelmese de vicdan azabı yaşayarak sıkıntılı bir duygu durumuna bürünmüştür.

6. DAVID:

David Russo adlı figürünün dönem gerçekliğinden yani savaştan etkilenmesi; Almanya'nın güttükleri ırkçı politika ile Nazi esir kampına Yahudileri toplanması ve onlara çektirdikleri eziyet üzerinden anlatılmıştır. David, Nazi kampına gitmeden önce Paris'te bulunmakta ve kendi halinde yaşamına devam etmektedir, çünkü Paris'e savaş henüz sığramamış ve oradaki insanların yaşamları kökten değişimlere ve sekteye uğramamıştır. Savaşın başlaması ile birlikte, David bir gün sokakta Alman askerleri tarafından sorgulanır ve pasaportuna "YAHUDİ" damgası yer, bu olay ile hayatındaki en korkunç kampa gidiş bileti çıkmış, savaşın en acı ve gerçek tarafıyla yüzleşmiştir. Gittiği kampta sahip olduğu 3233 numarası artık onun adı

gibi olmuştur. Bu numara dışında David Russo adında birinin olmadığını bilmektedir, çünkü artık kendisinin bu kampta bir insan olarak hiçbir önemi yoktur. Aşağıdaki alıntıda David Russo'nun esir düştükten sonraki yaşam algısı tanrısal anlatım biçimi ile şu şekilde yansıtılmıştır:

“David Russo yoktu. Attığı imza itibarıyla David Russo bitmişti. O sadece 3233'tü. Bir numaraydı. Uzun boylu, geleceği olmayan bir çinko numara...” (Ayşe Kulin, 2014: 258-259)

Gittiği kamp, kendisi gibi Yahudilerin esir olarak eziyet çektiği bir yerdir, çünkü Almanların esirlere karşı davranışları çok sert ve küçümseyicidir. Bu kampta Almanlar Yahudilerin tutsak ve köle sıfatıyla yaşamlarını sürdürmelerine yol açmışlar, onlara her türlü ağır işlerini yaptırmışlar ve her an yaşamlarının son bulacağı korkusuyla yaşatmışlardır. Her an birinin kurşuna dizilmesi ihtimali onların psikolojisini alt üst etmeye yetmiştir. David kamptan çıktıktan sonra İstanbul'a giden trende de aynı ruh haline sahip olmuştur. Kampta yaşadıklarını unutmadığı için, her an kendini tekrar bu kampta bulacağını sanmış son derece ürkek bir ruh haline bürünmüştür. Dolayısıyla David savaşın etkisi ile gerçek benlik algısından uzaklaşmış, insanlarla iletişim kurmaktan çekinen, korkak, silik bir insana dönüşmüştür. Savaş, Sabiha gibi David'i de olumsuz etkilemesinin yanı sıra onları farklı bir insan haline getirmiştir. Aşağıdaki alıntıda David'in kampta yaşadıklarının trendeyken davranışlarına olan etkisi diyalog anlatım tekniğiyle şu şekilde gösterilmiştir:

“-Böyle yapmakla hepimizi tehlikeye atıyorsunuz. Hemen içeri girin.

+Asla bir daha kampa giremem dedi David Russo. Asla, asla, asla!” (Ayşe Kulin, 2014: 320)

7. SONUÇ:

İnsanların içinde bulundukları dönemin şartlarındaki değişimler, kişilerin yaşamlarının doğrudan değişmesine ve bu değişimleri yadırgayarak uyum sağlamakta zorlanmalarına ve diğer insanlarla olumsuz iletişim kurmalarına yol açar. Hele ki bu değişimler savaş gibi toplumun tamamını ilgilendiren bir değişim olursa daha uzun süreli izler bırakır.

Nefes Nefese adlı bu yapıtta da incelenen figürlerin yaşamlarının yapıttan yansıyan nesnel gerçeklikten yani savaş izleğinden ötürü oldukça fazla değiştiği görülmüştür. Selva, toplumun gerçekliğini iki farklı yönden de yansıtmış, hem toplumsal yapı nedeniyle bazı gerçeklerle yüzleşmiş ve bunların sonucunda hayatını başka bir yerde yaşamaya karar vermiş hem de savaş gerçekliği nedeniyle taşındığı yerde huzurlu bir yaşam kuramamıştır. Bu zorluklara rağmen yardımseverliği ve sadakati sayesinde diğer insanlar ile oldukça iyi iletişim kurmuştur. Sabiha ise savaşın etkisini kocasının onu uzun süre yalnız bırakmak zorunda kalmasıyla hissetmiştir. Bunun yüzünden de kocasını aldatmıştır ve çevresindeki yakınlarından zamanla uzaklaşarak olumsuz insan ilişkilerine sahip olmuştur. Macit de diğer figürler kadar savaşın etkisinde kalan, ülkesi için önemli bir siyasi figürdür. Hayatını tamamen savaşa adamıştır ve karısıyla ilişkisi bu yüzden oldukça bozulmuş, iyi bir eş ve baba figürü olamamış ve bu yüzden sıkça vicdan azabı yaşamıştır. Tarık, yine savaş gerçekliğini mesleki etki yönüyle yansıtan bir diplomattır ve dönemin koşulları nedeniyle ilişkileri ve yaşamı doğrudan etkilenen bir figürdür. Hariciye Vekâlet'inde çalışması ve Paris'e atanması nedeniyle özel yaşamını ve duygularını özgürce yaşayamamış, insan ilişkilerinden önce ülkesinin çıkarlarını düşünmüş ve davranışlarını ona göre düzenlemiştir. David ise savaş döneminde Almanların uyguladıkları Nazi politikasının Yahudilere olan tutumlarını yansıtan figürdür. Gittiği esir kampı bize savaşın en acı yüzünü ve bir insanın nasıl kimliksizleştirilebileceğini ve bir insanın diğerleri ile sağlıklı ilişkiler kurmaktan nasıl uzaklaşabileceğini göstermiştir.

Yapılan bu incelemeden yola çıkılarak dönemin şartlarının insanların hayatlarının değişmesinde ve insan ilişkilerini yönlendirmesinde oldukça etkili olduğu söylenebilir. Bunun yanı sıra yalnızlığın insanı olumsuz etkilediği; savaş gibi yıkıcı etkilerin insanları kişilikleri dışında davranmaya ittiği gibi düşüncelere ve sonuçlara ulaşılabilir. Ayşe Kulin'in bu yapıtı ışığında oluşturulan bu tez, gelecekte aynı konuyu işleyecek tezlere ışık tutabileceği gibi 2. Dünya Savaşı'nın yarattığı sosyo-kültürel travmalara yönelik okumalara kurmaca boyutta, edebi bir destek olabilir. Bunun yanında bu tez, dönemin şartlarının insanların yaşamlarını topyekûn nasıl etkileyebileceğini anlamakta etkili olacaktır.

Elif Melis TAŞKIN
001129-0060

KAYNAKÇA:

Kulin, Ayşe. Nefes Nefese, Everest yayınevi, Mayıs 2014